

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Наджата Серушта
на тему «Курдський фактор в міжнародних відносинах», що подана на
здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за
спеціальністю 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та
глобального розвитку**

Представлена до захисту дисертація здобувача Наджати Серушта на тему «Курдський фактор у міжнародних відносинах», що подана на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.04 - Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку є самостійним дослідженням складних військово-політичних процесів, що відбуваються в регіонах Близького і Середнього Сходу. Визначення суті та змісту політичних трансформацій, що відбуваються під впливом етнонаціональних факторів належать до загальних тем сучасного наукового пошуку політологів-міжнародників, перед якими стоїть досить складне та актуальне для сучасного українського політичного буття завдання – науково обґрунтувати механізм попередження сепаратистських тенденцій, здатних зашкодити інтересам як держав, на території яких проживають національні меншини, так й позарегіональних гравців.

Автор вірно обґрунтовує використання обраних дослідницьких тактик та стратегій, які дозволили дисертанту достатньо повно розкрити основний предмет дослідження, представити комплексний аналіз особливостей впливу курдського фактору на політику як держав Близького та Середнього Сходу, так й позарегіональних гравців.

Заслуговує позитивної оцінки логіка побудови дослідження Наджата Серушта. Доцільним вбачається приділення особливої уваги визначенню змісту та співвідношення понять «етнос» та «нація», продемонстровано певний ступінь наступництва в питанні кореляції між цими поняттями, а також визначено основні розбіжності між спорідненими з ними категоріями. Дисертант обґрунтовує, що позиціонування себе як нації в середовищі курдської меншини притаманно наразі тільки іракським курдам. Окремо, автор підкреслює, що курдський націоналізм є етнічним за своєю суттю, який приймає одразу ж інтегральну та партикулярну форми, з одного боку, прагнучи об'єднати курдів, долаючи державні кордони, щоб створити незалежну курдську національну державу, а з іншого – реформувати

політичні інститути регіональних держав та забезпечити захист власних прав у межах автономії.

Автор пропонує аргументи на користь посилення геополітичної значимості території Курдистану на початку нового століття, а також окремо зупиняється на чинниках, що гальмували об'єднавчий процес серед курдів, виділяючи, зокрема, серед них низький рівень комунікації між курдськими меншинами різних держав, політичну роздробленість та відсутність єдиного лідера в процесі досягнення спільної мети, збереження племінних пережитків, а також неоднорідність у культурному відношенні.

Заслуговує на особливу увагу авторська аргументація, що саме категорія «курдський фактор» найбільш повно розкриває характер відносин між курдами та іншими акторами політичних процесів, в яких, з одного боку, курдам відводиться роль об'єкта, а з іншого, надається важіль впливу на країни, де проживає курдська меншина, а також на інших позарегіональних гравців.

У межах дисертаційного дослідження автором проведено аналіз особливостей впливу курдського фактору на регіональному рівні, а саме на внутрішню та зовнішню політику країн їхнього проживання. Особлива увага приділена дослідженню досягнень та прорахунків курдського національного руху в ході врегулювання іракської кризи та громадянської війни в Сирії. Окремо Наджат Серушт наголошує на прагненні курдських еліт в кожній країні проживання грати провідну роль в кожному з чотирьох ареалів, що підриває можливість утворення незалежного та об'єднаного Курдистану в майбутньому.

Досліджуючи вплив курдського фактору на політику позарегіональних акторів, автор аргументовано обирає США, ЄС, РФ та КНР як найбільш залучених у формування сучасної архітектури відносин на Близькому та Середньому Сході. Особливо цінними є спроби автора дослідити рівень впливу курдського фактору не тільки на двосторонні відносини з країнами проживання курдів, а й на відносини США з іншими регіональними державами, зокрема Ізраїлем.

Дисертант також досліджує рівень впливу курдського фактору на політику інших позарегіональних гравців. Науковим здобутком Наджата Серушта є детальне дослідження ролі курдського фактору у процесі забезпечення короткострокових і

довгострокових інтересів Пекіну в регіоні, що є цілком новим для української політичної науки та раніше не було предметом окремого наукового дослідження.

В цілому дисертаційна робота справляє позитивне враження. Це ґрунтовне самостійне та головне оригінальне політологічне дослідження, що вирізняється науковою новизною як постановки проблеми так і більшості її положень та висновків. Дослідження виконане на високому професійному рівні, логічно структуроване та відповідає потребам часу. Однак, не позбавлене воно й певних недоліків:

1. У підрозділі 1.1. автор зосередив увагу на змістовному аналізі теоретичних підходів до визначення понять «етнос» та «нація», а також споріднених з ними термінів. Було б доцільним і актуальним розширити підрозділ за рахунок аналізу також таких понять, як «сепаратизм» та «іредентизм».

2. Окрему увагу автор приділяє дослідженню двох форм націоналізму – громадянської та етнічної, одночасне існування яких оголює корінне протиріччя між основоположними принципами – непорушністю кордонів суверенної держави та правом націй на самовизначення. Керуючись бажанням знайти вихід з концептуальної подвійності між двома вище зазначеними принципами, здобувач наводить декілька поглядів вчених на це питання. Однак, хотілося б більш чітко сформулювати думку автора, яким чином корелюють ці принципи в контексті саме курдської проблеми.

3. У другому розділі автор концентрує увагу на впливі курдського фактору на регіональному рівні, а саме – політику держав, де проживає курдська меншина. Це цілком аргументовано, але водночас слід зауважити, що значний вплив на стабільність і баланс сил в регіоні здійснюють країни Аравійського півострова, серед яких ключову роль грає Саудівська Аравія. Тому бажано було б окреслити, хоч в загальному плані, питання впливу курдського фактору на політику інших регіональних держав, на території яких хоча і не проживає курдська меншина, але які активно залученні у формування регіонального балансу сил.

4. У підрозділі 3.2. автор констатує неготовність ЄС запропонувати єдиний варіант вирішення курдської проблеми з огляду на диференційовані підходи Брюсселя до курдів, залежно від країни їхнього проживання. Однак, з огляду на глибокі розбіжності між країнами-членами ЄС на зовнішньополітичні питання,

хотілось би знати оцінку автора спроможності Об'єднаної Європи виробити узгоджений підхід до курдського питання.

Тому представляється, що аналіз суперечностей всередині ЄС, зокрема між Великобританією, Німеччиною та Францією щодо побудови відносин з кожним з курдських анклавів на території Близького та Середнього Сходу тільки б збагатив дослідження.

5. Тема дослідження обумовлює комплексне використання різних методів, як загальнонаукових, так й прикладних. слід зазначити, що з цим завданням автор повністю впорався.

Водночас представляється, що дисертаційна робота виграла б, якби автор залучив такі наукові методи, як польове дослідження та метод інтерв'ю, що надало б змогу більш повно відобразити настрої курдської політичної еліти на фоні сплеску націоналізму серед курдів.

6. Розуміючи, що курдське питання не є пріоритетним в аспекті зовнішньополітичних інтересів України, слід було б його зазначити в роботі, тому, що сьогодні Україна набуває статусу повноцінного суб'єкта міжнародних відносин і це спонукає нашу країну активно входити в систему політичних колізій як учасника з правом самостійного голосу.

Зазначені зауваження здебільшого мають дискусійний або рекомендаційний характер і не впливають на загальне добре враження від представленої дисертації, тому що не стосуються основних положень, які винесені на захист.

Структура дисертаційного проекту є логічною і повністю детермінується метою та завданнями, визначеними автором.

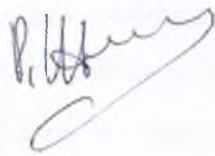
Наджату Серушту вдалося розв'язати низку складних наукових завдань і сформулювати обґрунтовані висновки, які мають теоретичне значення, а також можуть бути використані для вдосконалення стратегії забезпечення прав національних меншин у світі та в Україні.

Автореферат дисертації ідентичний змісту дисертації та повністю відображає основні положення та результати дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до вимог, встановлених МОН України.

Зміст дисертації достатньо повно представлений в наукових публікаціях автора, робота пройшла належну апробацію на міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Викладене вище дає підставу стверджувати, що дисертація Наджата Серушта на тему «Курдський фактор в міжнародних відносинах» є самостійним науковим дослідженням високого теоретичного рівня, що містить наукові результати, які характеризують її наукову новизну та практичну цінність. Дисертація повністю відповідає профільно спеціальності 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку, а її автор Наджат Серушт заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата політичних наук за обраною спеціальністю.

Офіційний опонент :
Віце-президент Українського
центру ісламських досліджень,
доктор політичних наук (23.00.04 –
політичні проблеми міжнародних
систем та глобального розвитку).

Жангожа Р.Н.

Підпис Р.Н. Жангожи затверджує:
Президент Українського центру
ісламських досліджень,
канд. філософських наук

О.О. Аулін